

Mesto: Bratislava

Mestská časť: Bratislava- Staré Mesto

Adresa: nám. Slobody, Kollárovo nám.

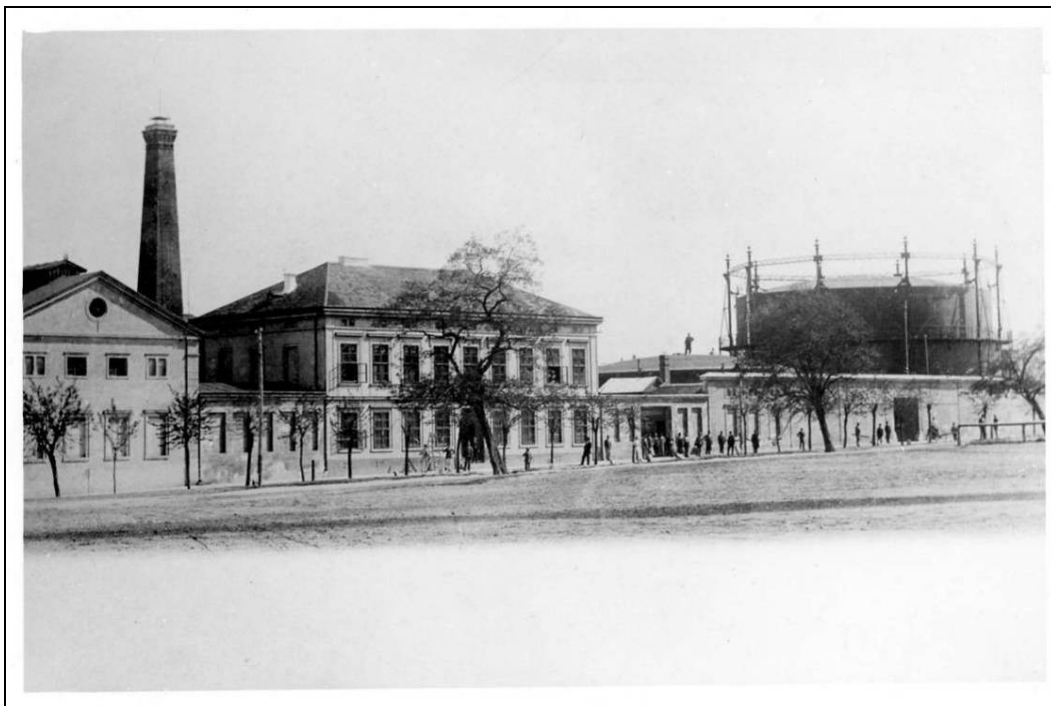
Adresa popisom: v oblasti súčasnej Slov. technickej univerzity

Typ pamätihodnosti: zaniknutá

Názov pamätihodnosti: **budova starej mestskej plynárne**

Číslo v zozname MČ: zoznam nie je t.č. vypracovaný

Foto:

Popis:

Stará plynáreň sa nachádzala od roku 1856 v priestore dnes už neexistujúcich ulíc Jánskej a Valónskej a dnešného námestia Slobody. Bola druhým priemyslovým podnikom v Bratislave a zabezpečovala výrobu svietiplynu na osvetľovanie ulíc, verejných priestranstiev a budov i domácností.

Na základe zmluvy mesta s rakúskou plynárenskou spoločnosťou, začala sa v roku 1855 výstavba plynárne, ktorá bola daná do prevádzky v roku 1856 – na uliciach a verejných miestnostiach sa prvýkrát rozsvietili plynové plamene 19. marca spomínaného roku, čím Bratislava prebehla aj Budapešť, kde sa plyn začal používať koncom roku 1856.

Technologickým zariadením plynárne boli vodorovné retortové pece s roštovými ohniskami, kde sa ako surovina na výrobu svietiplynu používalo čierne uhlie z Karvinej. Ako zásobníky vyrobeného plynu a vyrovnávanie rozdielov vo výrobe a spotrebe mesta slúžili 2 mokré plynojemy, každý s objemom 1200 m³. V kotolni sa vyrábala para pre parný stroj, ktorý poháňal odsávacie zariadenie a čerpadlo.

V prvom roku prevádzky sa vyrobilo 350 000 m³ plynu. Rozvodná sieť o dĺžke 25 km bola uložená v priestore dnešného Starého Mesta. Na osvetlenie mesta slúžilo 209 lúčnych. V roku 1866 mala plynáreň 41 pracovníkov – na čele stál riaditeľ, administratívu viedol účtovník, ďalej tu boli dielovedúci, dozorca, zámočníci, 10 robotníkov v prevádzke a 15 zapalovačov lúčnych.

V roku 1891 prevzalo plynáreň mesto, mesto bolo osvetľované 531 lampami. Riaditeľom sa stal pán Berthold a pracovalo tu 7 úradníkov a 65 robotníkov rôznych profesií. V roku 1894 boli postavené dva nové plynojemy s obsahom 3000 m³, ktoré sú zachytené ako dva kruhy aj na katastrálnom pláne Bratislavy z roku 1894 - 7.

Druhé obdobie modernizácie spadá do začiatku 20. storočia, kedy v rokoch 1902 – 1904 boli odstránené plynojemy z r. 1856 a boli postavené nové zariadenia – kotolňa, strojovňa, amoniaková výrobňa a iné. V tomto období sa začal používať plyn aj na varenie a vykurovanie. V tejto súvislosti v rokoch 1911-1912 postavili už na Mlynských Nivách nový plynojem o kapacite 20 000 m³. Plynáreň s novým plynojemom bola spojená potrubím o priemere 300 mm. Pokyny pre obsluhu plynojemu boli dávané z plynárne telefonicky.

Počas prvej svetovej vojny a v prvých rokoch existencie Československej republiky nastala kríza aj vo výrobe a spotrebe svietiplynu. Obrat nastal v druhej polovici 20. rokov 20. storočia a dokonca ani kríza v r. 1929 nemala výraznejší vplyv na prevádzku plynárne. Rok 1935 bol posledným rokom prevádzky starej plynárne na námestí Slobody a zároveň 12. augusta 1935 bol položený základný kameň novej plynárne na Mlynských Nivách. Dve jej súčasť sú od roku 1990 národnými kultúrnymi pamiatkami – kotolňa je evidovaná pod číslom 10489/1, komín pod číslom 10489/3. Plynojem evidovaný pod číslom 10489/2 bol z Ustredného zoznamu kultúrnych pamiatok vyňatý v roku 1994.

V budove pôvodnej kotolne, chemického laboratória a dechtárne sa od roku 1996 nachádza Múzeum plynárenstva, ktoré ako prvé po roku 1989 využilo industriálnu architektúru na účel múzea.

Literatúra a pramene: Viera Obuchová, Priemyselná Bratislava. Albert Marenčin vydavateľstvo PT. Bratislava, 2009.

Spracoval: PhDr. Viera Obuchová, MÚOP v Bratislave

Autor fotodokumentácie: repro – pozri literatúra

Dátum: 8/2008, 10/2011

Informatívna kópia z mapy

Vytvorené cez katastrálny portál

Okres: Bratislava I.

Obec: BA-m.č. Staré Mesto

Katastrálne územie: Staré Mesto

